

УДК 336.713(477)

Шептуха О.М.*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Харківського національного університету
будівництва та архітектури***Волвенкова М.М.***студентка
Харківського національного університету
будівництва та архітектури***Коротка О.О.***студентка
Харківського національного університету
будівництва та архітектури***УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ****MANAGEMENT OF LIQUIDITY RISK AND SOLVENCY OF THE BANK****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто поняття платоспроможності та ліквідності банку. Висвітлено теоретичні підходи до визначення управління ризиками ліквідності та платоспроможності банку. Виявлені фактори, що впливають на платоспроможність банків. Показані види ризиків ліквідності банку. Визначені системні методи управління ліквідністю банку.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, ризики, управління, банк, неплатоспроможність.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены понятия платежеспособности и ликвидности банка. Освещены теоретические подходы к определению управления рисками ликвидности и платежеспособности банка. Выявлены факторы, влияющие на платежеспособность банков. Показаны виды рисков ликвидности банка. Определены системные методы управления ликвидностью банка.

Ключевые слова: ликвидность, платежеспособность, риски, управление, банк, неплатежеспособность.

ANNOTATION

The article discusses the concept of solvency and liquidity. Deals with theoretical approaches to the definition of liquidity risk-management and solvency. The factors that the solvency of banks. The following types of liquidity risks. The identified systemic liquidity management methods.

Key words: liquidity, solvency, risk, management, bank, insolvency.

Постановка проблеми. Основним завданням банківського сектору у сучасних умовах постійної економічної та політичної нестабільності є підтримка ліквідності та платоспроможності банківського сектору. Адже в будь-якій державі, незважаючи на її економічний зміст та організацію суспільних відносин, банківська система займає значне місце у гарантуванні руху грошових потоків. Банки мають розробляти певну систему діагностичних дій для забезпечення фінансової надійності, які давали би змогу регулярно здійснювати управління банківськими ризиками. Тому можна дійти висновку, що оцінка ризиків ліквідності та платоспроможності в умовах нестабільного економічного середовища є одним із головних завдань управління банком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню управління ризиками ліквідності та платоспроможності присвячена велика кількість наукових праць як вітчизняних, так і закордонних науковців-економістів – О.В. Дзюблюка, Долана., Е.Дж. Дьюзера, О.Д. Заруби, Т.Т. Ковальчук, Т.У. Коха, В.М. Кочеткова, Р.Дж. Кемпбелла, О.І. Лаврушина, Ю.С. Масленченкова, Ж. Матука, Р.Л. Міллера, Т.О. Раєвської, П.С. Роуза, І.В. Сало, Дж.Ф. Сінкі, В.М. Усокіна, О.Б. Шиманської, Р.І. Шіллера та ін.

Більшість вчених-економістів дуже часто ототожнюють поняття «платоспроможність» та «ліквідність». Але варто зазначити, що платоспроможність є більш широким поняттям, ніж ліквідність, оскільки показує ефективність оперативного управління ліквідністю як банку, так і його балансу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Стаття присвячується проблемі управління ризиком ліквідності та платоспроможності банківської установи, а також їхньому взаємозв'язку.

Мета статті – дослідження ризиків ліквідності та платоспроможності банків, розроблення дієвих підходів для ефективного функціонування банківського сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ризик ліквідності та платоспроможності є основним фактором фінансової безпеки банку, його зростання свідчить про неспроможність забезпечувати вчасне та повне виконання усіх зобов'язань відповідно до потреб розвитку економіки. Цей ризик загрожує погіршенням репутації банку та навіть може призвести до банкрутства.

Одним із характерних показників фінансової стійкості банку є ліквідність і платоспроможність банківської установи, котра показує достатність власних коштів банку для забезпечення захисту фінансових інтересів його кредиторів та вкладників.

Ліквідністю називають спроможність банку вчасно та з мінімальними витратами виконувати вимоги щодо виплат за своїми грошовими зобов'язаннями [7, с. 135].

Платоспроможністю називають спроможність фізичної або юридичної особи вчасно та у повному обсязі здійснювати свої грошові зобов'язання.

Часто під платоспроможністю мають на увазі надійність банку, тобто здатність у будь-якій ситуації на ринку, а не відповідно до термінів платежів, виконувати взяті на себе зобов'язання.

Надійність банківської установи залежить від багатьох факторів, які можна поділити на зовнішні та внутрішні [7, с. 136]:

– зовнішні фактори – підлягають впливу зовнішнього середовища на банк. Іншими словами, ці чинники визначають стан ринку, національної та світової економіки, політичний клімат, а також форс-мажорні обставини;

– внутрішні фактори – підлягають впливу внутрішнього середовища на банк. До внутрішніх чинників входить професійний рівень персоналу, у тому числі дотримання контролю над проведеними банком операціями.

Ризики платоспроможності характеризуються саме впливом вище перерахованих факторів або їх сукупності.

Ризиком називають загрозу втрати власних ресурсів частково або у повному обсязі, створення зайвих витрат у результаті виконання фінансових операцій (рівень ризикованості операцій визначається саме розміром можливих витрат). Ризик з'являється лише за невідповідності прогнозів та реальних подій.

Основним завданням управління банком є забезпечення стабільного рівня ліквідності.

Науковці виділяють такі ризики ліквідності, як балансовий ризик, ризик ліквідності ринку, ризик події (рис. 1).

До основних методів (теорій) управління ліквідністю, що входять до всього банківського менеджменту, належать [2, с. 27]:

1) управління активами – це шляхи та методи розміщення залучених банком грошових коштів для забезпечення продуктивної роботи банку та підтримання його ліквідності. До основних принципів банківського менеджменту в управлінні активами належать:

- управління прибутковістю активів;
- диверсифікація активних операцій;
- підтримка раціональної структури активів;
- аналіз ризиків та створення резервів;

2)

3) управління пасивами – з його допомогою відбувається мобілізація ліквідних коштів на ринку грошей в обсягах, яких достатньо для забезпечення загального очікуваного попиту на ліквідні ко-

шти. Також використовуються кредити, але лише тоді, коли банк потребує ліквідних коштів – це дає змогу запобігти надто великому обсягу високоліквідних активів, котрі не приносять прибутковості;

3) збалансоване управління ліквідністю (активами та пасивами) – відбувається управління ризиком ліквідності за допомогою координації рішень, які стосуються джерел залучення та напрямів розміщення коштів за обсягами та термінами для забезпечення прибутковості банківських операцій.

Для більш детального розгляду ліквідності фінансової установи ми проаналізували динаміку ліквідності найбільших банків України, таких як «Райффайзен Банк Аваль», «Укрсиббанк», «ПриватБанк», «Ощадбанк» та «ПУМБ», за останні три роки (рис. 2).

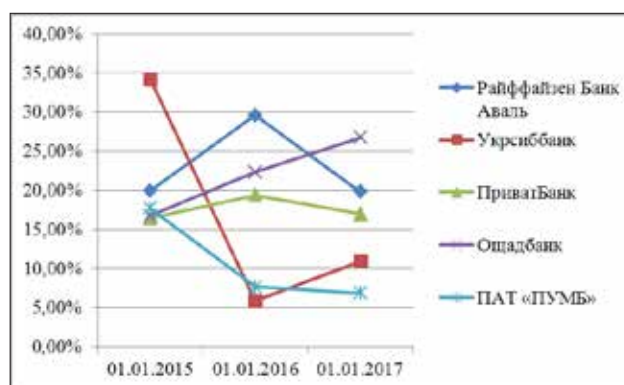

Рис. 2. Динаміка ліквідності банків з 1.01.2015р. по 1.01.2017 р.

Джерело: розроблено автором на основі [8]

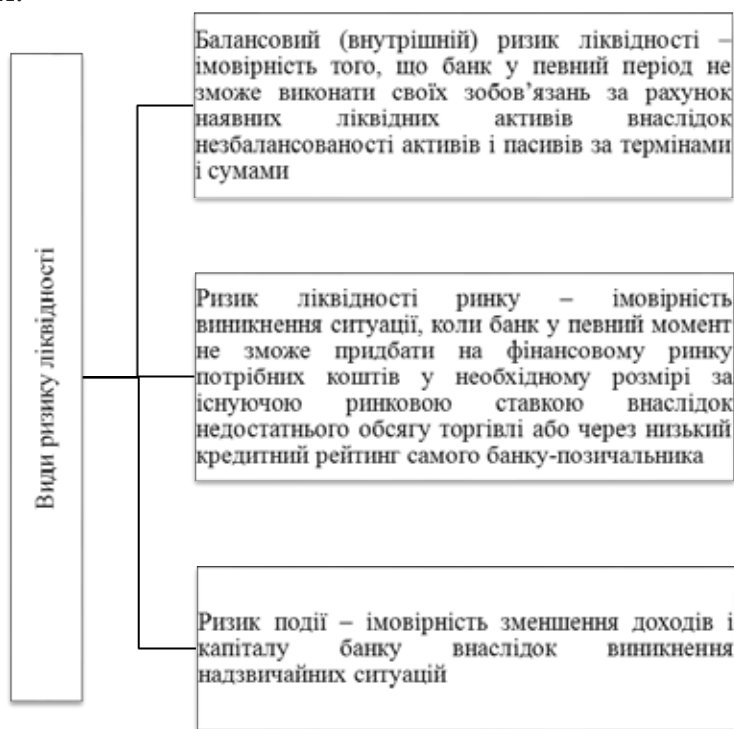

Рис. 1. Види основних ризиків ліквідності банку [7]

Отже, аналізуючи динаміку ліквідності найкрупніших вітчизняних банків, можна дійти висновку, що не завжди найбільші банки мають високу ліквідність.

Ризик втрати платоспроможності банку є одним із основних системних ризиків, які впливають на стабільну роботу банку. Управління ризиком неплатоспроможності припускає створення умов для організації та тривалого забезпечення платоспроможності банку [1, с. 124].

Існує взаємопов'язаність між ризиком неплатоспроможності та ліквідності, але варто пам'ятати, що за надвисокого рівня ліквідності банк може лишатися платоспроможним та, навпаки, неплатоспроможний банк не завжди є неліквідним. Таке можливо лише у разі, коли банк мобілізує велику кількість нових ресурсів, завдяки цьому ліквідність лишається на відповідному рівні. У разі припинення нових залучень банк не може виконувати власні зобов'язання та ризикує стати неліквідним [3].

Проте бувають ситуації, коли банк є неліквідним, але платоспроможним. Таке можливо за умови, якщо розмір власного капіталу є задовільним для виконання своїх зобов'язань перед вкладниками чи кредиторами. Зазвичай брак ліквідності має тимчасовий характер та може відновитися через певний проміжок часу.

Варто пам'ятати, що невиконання власних зобов'язань карається штрафом за прострочення з виплати депозитів. А коли банк бере кредити на міжбанківському ринку за високими відсотковими ставками для відновлення ліквідності, то він може понести зайві витрати, що негативно вплине на платоспроможність банківської установи. Отже, неліквідність банку або непоодинокі ситуації тимчасової нестачі ліквідності з часом можуть спричинити утворення ризику неплатоспроможності фінансової установи і тим самим – зростання кризи [6, с. 48].

До основних напрямів управління ризиком неплатоспроможності належать [7, с. 138]:

- додержання визначених НБУ нормативів платоспроможності;
- контроль за додержанням прийнятних значень показників, які свідчать про платоспроможність банківської установи;
- здійснення стрес-тестування.

Основним засобом управління ризиком неплатоспроможності є утримання певного еконо-

мічного рівня і проведення стрес-тестування у банках. Також важливу роль у превентивному управлінні ризиком неплатоспроможності відіграє моніторинг показників, які визначають економічний стан банку.

Висновки. У статті проведено дослідження теоретичних основ та способів управління ризиками ліквідності та платоспроможності. Виходячи з цього, можна дійти висновків, що система управління ризиком ліквідності має брати до уваги рекомендації щодо організації управління та оцінки фінансових ризиків, ухвалених НБУ, а також закордонний досвід з управління ризиками та особливості банку. Дієва організація системи оцінки та управління ризиком ліквідності дає змогу зменшити витрати банку у разі проблем з ліквідністю, що є головною умовою постійного функціонування банку.

Система управління ризиком платоспроможності повинна враховувати реалізацію антикризового управління банківською діяльністю. Також значну роль у зменшенні ризику неплатоспроможності відіграє модель діагностики банкрутства банківської установи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренева. – 2-е вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2007. – 727 с.
2. Пернарівський О. Аналіз та оцінка ризику ліквідності банку / Олександр Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 10. – С. 26–29.
3. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : постанова Правління НБУ від 02.08.04 № 361 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Вісник НБУ 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uccu.org.ua/bitstream/123456789/26761/1/Prasolova%204.pdf>.
5. Чернадчук В.Д. Правове регулювання неплатоспроможності банків [Текст] : навчальний посібник / В.Д. Чернадчук. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 230 с.
6. Михайлюк Р.В. Ліквідність та прибутковість – фактори зміцнення фінансової стійкості комерційного банку / Р.В. Михайлюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – Вип. 24. – Одеса : ОДЕУ, 2006. – С. 135–139.
7. Фінансовий портал – Минфин [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.com.ua/company/pumb/rating/?date=2015-01-01>.